

Elly Kamp, *Iedereen zei, dat is pornografie. Willem Frederik Hermans en de ontvangst van De tranen der acacia's*. Amsterdam: Aksant, 2005. – 96 pp. ISBN 90 5260 200 X. € 12,-
 Ad Fransen, *W.F. Hermans, een Hollander in Parijs*. Amsterdam: Uitgeverij Podium, 2005. – 175 pp. ISBN 90 5759 117 0

In zijn dissertatie *Tussen landverraad en vaderlandsliefde: de collaboratie in naoorlogs proza* (1994) beweert R.M. Wolfswinkel dat *De tranen der acacia's* van Willem Frederik Hermans bij verschijning 'voor grote consternatie en verontwaardiging' zorgde. Behalve de openhartigheid waarmee Hermans over seksualiteit schreef, was daaraan 'de visie (...) op verzet en collaboratie' debet. 'Over het algemeen reageerden de tijdgenoten furieus op *De tranen der acacia's*', stelt Wolfswinkel. Hij voegt daaraan toe: 'Het is niet moeilijk om te begrijpen waarom met name uit kringen van het voormalige verzet woedend is gereageerd op *De tranen der acacia's*.'

Het opmerkelijke aan deze voorstelling van zaken is dat zij volstrekt in strijd is met de historische werkelijkheid. De tijdgenoten waren niet afwijzend en het voormalige verzet ignoreerde de roman, hoewel de illegaliteit, gerepresenteerd

door de irritante opschepper Proost, er slecht afkomt. Pas na de publicatie van *De donkere kamer van Damokles*, in 1958, werd er met terugwerkende kracht, vooral bij monde van Jef Last, protest aangetekend tegen de wijze waarop het verzet in *De tranen der acacia's* is beschreven.

Deze correctie is te vinden in *Iedereen zei, dat is pornografie*, een kleine studie van Elly Kamp over de ontvangst van *De tranen der acacia's*. Zij laat zien dat *De tranen der acacia's* overwegend positief werd ontvangen, ook door invloedrijke critici als Vestdijk, Bordewijk en Gomperts. Slechts een kleine minderheid velde een negatief oordeel. Steen des aanstoots was vooral de nihilistische levenshouding, die tot uiting zou komen in de vrijmoedige weergave van seksuele handelingen. Pas later heeft het beeld postgevat dat de roman, en de schrijver ervan, terstond werd vergeuisd.

Aan het ontstaan van deze mythe heeft Hermans zelf het nodige bijgedragen, nog niet in de eerste periode na de publicatie van de roman, maar wel in de jaren daarna. Het valt moeilijk te achterhalen wat Hermans hiertoe heeft gebracht. Doelbewust bedrog lijkt niet aannemelijk. Waarschijnlijk waren het zijn gevoel van miskenning en zijn niet te bevredigen behoefte aan erkenning, die hem in retrospectief alleen tegenwerking deden zien.

Hermans was een auteur die weinig aan het toeval wenste over te laten, omdat hij ervan door-drongen was welke omineuze rol het kon spelen. Derhalve organiseerde hij zijn literaire werk niet alleen met een grote precisie, maar begeleidde hij het via interviews, poëtische essays en eigen interpretaties. En ook op het beeld van zijn literaire loopbaan trachtte hij invloed uit te oefenen, zoals Kamp demonstreert. Hij heeft daar enig succes mee gehad, want in de Zuid-Afrikaanse editie van *De tranen der acacia's* neemt E.C. Britz in zijn inleiding bij de roman de visie van Hermans klakkeloos over. Maar ook andere literatuurbeschuouwers sluiten zich daarbij aan.

Kamp zet een ander helder uiteen in haar monografie, waarvan de ondertitel goed de dominante rol van Hermans laat uitkomen in het beeld van de receptie van zijn tweede roman: *Willem Frederik Hermans en de ontvangst van De tranen der acacia's*. Jammer vind ik het, dat zij niet meer aandacht heeft besteed aan andere aspecten van de roman, zoals de verteltechniek en de thematiek. Het duurt enige decennia, voordat de literatuurbeschuouwing daarvoor belangstelling kan opbrengen. Welke invloed heeft Hermans gehad op deze verschuiving in de interesse?

In 2005 publiceerde Ad Franssen een reeks van zes artikelen in *HP / De Tijd*. Deze zijn nu ge-

bundeld onder de titel *W.F. Hermans, een Hollander in Parijs*. In de titel tekent zich zijn geïsoleerde positie af in de Franse hoofdstad, al had die vermoedelijk meer te maken met zijn karakter dan met zijn nationaliteit.

Aan zijn boek heeft Franssen een motto van Hermans meegegeven, ontleend aan *Door gevaarlijke gekken omringd*. In het citaat wordt geponeerd dat niemand verheven is 'boven alledaagse onderwerpen en angsten'. Daarmee is de toon gezet: het boek van Franssen heeft een sterk anekdotisch karakter. Dat Hermans de auteur is van een intrigerend oeuvre, speelt een marginale rol. Als het al ter sprake wordt gebracht, is het om er biografische gegevens aan te ontlentelen of om een vergelijking te trekken met de werkelijkheid die eraan ten grondslag ligt. Gezien zijn door Franssen gereleveerde afkeer van biografen en lieden die geïnteresseerd zijn in het waarheidsgehalte van literatuur, zou Hermans weinig op hebben gehad met het boek waarin hij centraal staat.

Voor de studie van Hermans' werk is *W.F. Hermans, een Hollander in Parijs* vrijwel waar-deloos. De lijst van geraadpleegde bronnen bevat enkele studie over dit oeuvre. Franssen heeft zich volledig geconcentreerd op de persoon Hermans en daarvan een zorgvuldig portret geschilderd. Veel nieuws bevat dit overigens niet. Uit het boek rijst het bekende beeld op van een eigenzinnige en vooral eenzame man. Aanvankelijk ervaart Hermans de verhuizing naar Parijs als een bevrijding, maar na een aantal jaren gaat het isolement knellen.

Er gebeurt weinig in deze Parijse jaren (1973-1991), afgezien van de aanslag die een geestelijk gestoorde man op 5 december 1988 pleegt op Hermans en zijn echtgenote. Daarom wordt relatief veel ruimte gegeven aan kwesties die buiten de beschreven periode vallen, zoals Hermans' moeizame betrekkingen met Franse uitgeverij en het conflict aan de universiteit van Groningen, de directe aanleiding om zich in Parijs te vestigen.

Wat na de lectuur van *W.F. Hermans, een Hollander in Parijs* blijft hangen, is het beeld van een tragische en eenzame man, die zich bewust is van zijn isolement. Veelbetekend is zijn laatste droom, die hij op zijn sterfbed vertelt aan zijn vriend Raymond Benders. Daarin bevindt hij zich 'op een grote vakte. Hij stond er te plassen. Ineens werd hij op zijn schouders getikt en meegenomen. Vervolgens werd hij in een rommelhok opgesloten en bij de vodden achtergelaten. Op een gegeven moment ging er een gordijn open en had hij uitzicht op een bouwput in Brussel waar het nieuwe parlement verrees. Daarbuiten was het volle leven aan de gang, maar hij voel-

de zich ervan afgesloten, kon er niet bij komen.' (p. 166) Het lijkt een vroeg verhaal van Hermans, geschreven in de nachtmerrieachtige trant die zijn eerste werk vaak kenmerkt. Waarmee de lezer toch nog een glimp opvangt van een imposant oeuvre dat overigens in het boek van Fransen nagenoeg onzichtbaar blijft.

G.F.H. Raat